

Párisi levél.

Páris, 1895. január.

(A szabadelvűek gyűlése Nimesben. A közerkölcsiség emelésére, s a társadalmi kérdések tanulmányozására alakult protestáns társulatok gyűlései. A párisi theol. facultás ez évi megnyitása és egy új tanár beigtatása.)

Szerkesztő úr!

A körülmények nem engedték, hogy a múlt füzetbe írjak. Most röviden felsorolom azokat az érdekes dolgokat, melyekről akkor nem írhattam.

Mindenek előtt a szabadelvűek nîmes-i gyűléséről szólok. Mint minden alkalommal, most is sokan jöttek össze a protestantismus e nagy városába. Az első kérdés, mely e gyűlésen tárgyalatott, „a vallás és erkölcs viszonya“ volt.

Ez nálunk most nagyon napirenden levő kérdés, mert némely neveléstan-írók azzal foglalkoznak, hogy a vallást és erkölcsöt egymástól teljesen elkülönítsék, a mi alapján helytelen és veszedelmes következményekre vezethet. A felolvasó Bertrand lelkész is ellene volt a független erkölcstannak. Az erkölcs alapján vallásos. A vallásos alap az igazi, szilárd alap. A nevelésben is csak ez hozhat édes gyümölcsöket. A másik kérdés, melylyel e gyűlésen foglalkoztak, a gyakorlati életre igen fontos, t. i. hogy „a szegény és elhagyatott gyermekek segélyezésére társulat alakittassék.“ Ez a kérdés különösen égető nagy városokban, hol annyi szerencsétlen gyermek szenved méltatlan szülei miatt, s van kitéve a bűnnek s a megsemmisülés veszélyének. A francia protestánsoknak vannak árvaházaik, de ezek nem elégségesek a szükséghez mérve. Az állam a maga részéről nem tehet mindent és a kérdésnek inkább anyagi oldalával foglalkozhatik. De foglalkozni kell a lelkiismerettel, az erkölcsi neveléssel is. A kérdés vitatásának az lett az eredménye, hogy a társulat megalakított és azt az eljárást fogja követni, hogy a gyermekeket vidéken jobb családnál helyezi el, a melyek körében jó tanácsokat hallhat és jó példát láthat.

— „A közerkölcsiség emelésére alakult társulat“, melynek tagjai nagyobb részint protestánsok, de köztük vannak katolikusok is, s főleg egy igen tevékeny és befolyásos katolikus, Berenger senator — a szeszes italok kérdését tárgyalta, a melyről két orvos is tartott felolvasást, sajnálattal jelezve, hogy az alkohol ivás terjed. Comte, St. Etienne-i lelkész *a szükségképpeni vétek* elmélete, s az erkölestelenség törvénnyel szabályozása ellen tartott beszédet, a melylyel kapcsolatban egy lyoni orvos azt az érdekes vallomást tette, hogy ő ezelőtt tiz évvel a mellett a nézet mellett volt, hogy a vétket törvény által kell szabályozni; most kijelenti, hogy tévedett és hogy teljesen oszttja felolvasó nézetét, s minden jó polgárt és becsületes embert csak arra hívhat fel, hogy tiltakozzék a törvénybeiktatásnak még csak a feltevése ellen is. E nyilatkozat rendkívüli hatást tett a jelenlevőkre.

A gyűlés második napján a francia nőnek a törvénnyel szemben való helyzetéről vitatkoztak. Két felolvasás tartatott erről. Az egyik felolvasó Bridel, genfi egyetemi tanár, miután szemlét tartott az idevonatkozó külföldi törvények felett, azt mutatta meg, hogy a francia nő a törvényben alant áll, mintegy rabszolga, a házasságra, az anyagi javakra s a gyermekek feletti gyámságra vonatkozó jogokra nézve“.

E tekintetben érdekes részleteket beszélt el. A külföldi törvényhozással szemben Franciaországban a nő helyzete kevésbé kielégítő. Ideje, hogy a francia nő helyzete is javíttassék. A másik felolvasást Vincent asszony „A nők helyzetének javítására alakult társulat“ követe tartotta.

A Bridel tanár által kifejezett elvek egy részét fejtegette, főleg a francia és külföldi törvények összehasonlításával. A mellett kirándult a politika mezejére is, de nem éppen szencsésen. Azonban ha voltak is felolvasásában olyan eszmék, melyekhez vitatás fér, de sok helyes gondolat is volt. A lyoni értekezlet megmutatta, hogy Franciaországban, mind a mellett, hogy az utóbbi években javulás történt, még sokat kell tenni a nő jogi helyzetének emelésére.

A harmadik napra Berenger senator is megjelent Párisból. Ekkor tárgyalták a különböző jelentéseket az erkölestelenség elnyomásáról és a szeszes italok használata elleni eszközökről. A vitát nem részletezhetem, de felemlítem azt, hogy az erkölcs jobbítására a nézetek eltérők voltak s különösen Berenger ama nézete találkozott ellenzéssel, mely a vétek törvény által való elnyomását és szabályozását czélozza. Az értekezlet nagy többsége ez indítványt elvetette. A tár-

sulat lyoni gyűlésén is bizonyosságot tett, hogy mennyire szükség van rá, hogy jó és hasznos munkát végez a közerkölcsiség javára. Némi eredmény már is látható. Az utczákon már mintegy egy év óta nem fordulnak elé oly botrányos jelenetek. A társulat minden tiszteséges ember részéről méltánylatot érdemel.

„A társadalmi kérdések tanulmányozására alakult protestans társulat“ is Montauban-ban a szeszes italok kérdését tárgyalta; nem csoda, mert Franciaországban az alkohol használata iszonyatos mérvben terjed, úgy hogy ez reánk nézve élet vagy halál kérdés. Az egyik előadó Bianquis, roueni lelkész azt ajánlotta, hogy alakítsanak mértékletességi egyletet, melyekben a tagok kötelezzék magukat, hogy semmiféle erjedett folyadékot, s főleg *tisztított* szeszt nem isznak. Ily alakban az indítványt maguk az értekezlet tagjai se látszottak pártolni, mert a bor is erjedett folyadék s az indítvány akkor annyit jelentene, hogy egy vizivó társaságot kell alakítani. Tartani lehet, hogy ily társulatnak nagyon kevés tagja lenne.

Egy másik fontos tárgyról Gide, a montpellier-i tudományi facultas tanára olvasott fel. A socialista tanokról szólott s különösen a collectivismusról e czim alatt: „A collectivisticus kisajátítás.“ A tudós tanár izekre szedte a collectivista elméleteket és megmutatta, hogy némely helyes eszméjök mellett mennyi hazug és képtelen dolog foglalnak magukban. A legnagyobb hibája a collectivistáknak, hogy csakis a kézi munkára tekintenek a jog és tulajdon megalapításánál. A gazdaságnak pedig az igazi forrása az eszme; ez lelkesít és vezet a kézi munkában is. És ezt kisajátítani nem lehet. A gazdagság magában nem „az igazságtalanság titka,“ mint a collectivisták állítják, hanem a gazdagságnak rossz használata. Értekező a vagyonosokra nézve azt mondotta, hogy magukat úgy kell tekinteni, mint a kiknek társadalmi teendőik vannak, mint igazi nemzetgazdákat, a kiknek kötelessége vagyonukat a közérdeknek megfelelőbben kezelni és a társadalom előtt felelősséget érezni. „Átalában arra kell törekedni, hogy a vagyon inkább kiterjesztessék azokra, a kiknek nincsen, mint hogy elvétessék azoktól, a kiknek van, mert a vagyon öröm és arra kell munkálni, hogy szaporíttassanak, nem pedig hogy kevesbitessenek örömeink.“

Mindezekben a munkákban szabadelvűek és orthodoxok részt vesznek. Érdekes volt az ebéden a montauban-i theol. facultas dekanjának Brustonnak felköszöntése, ki az orthodoxok és liberálisok kibékülését a theologiai tanulmányok elhaladása által reméli.

Ez értekezletekről szólva végül ki kell emelnem, hogy a protestánsok mintegy tíz éve foglalkoznak társadalmi kérdésekkel és jól fogták fel teendőjüket. Az egyént akarják emelni és az egyén emelése által a társadalom emelését elérni. A katholicismus még mindig megfordítva akarja; a középkori eszmékhez akart visszavezetni, hogy a társadalmat reformálja. De kudarcot vallott. S azt kellett vallani, mert ez socialismus és pedig a legrosszabb, mely azt mondja: „a mennyit ér a társadalom, annyit ér az ember,“ holott az ellenkező az igaz; „a mennyit ér az egyén, annyit ér a társadalom.“ A protestantismus dicsősége minden országban, hogy ezt az elvet tanítja és hogy napi munkájában is szem elől nem téveszti.

— A párisi prot. theol. facultásnak tanévi megnyitása nagyon érdekes volt. Mindenek előtt fel kell említenem, hogy a tanulók száma növekedett és nem csak Párisban, hanem Montauban-ban és Genfben is, a hol 42 tanuló iratkozott be. A francia ref. egyház már abba a helyzetbe juthat, hogy elláthatja az egyházakat lelkészekkel, melyek közül több nélkülözte a szellemi vezetőt. A facultás dekánjának a múlt évről szóló jelentése szerint 17 theol. tanuló az orvosi facultáson is hallgatott tárgyakat, melyekből sikeres vizsgát is állottak. Ez nagyon dicsérendő dolog, ennek hasznát veszik a katonai szolgálatnál is. A dekán jelentése után felolvastattott, hogy mindenik tanár miről fog a tanévben előadni. Azután mint minden évben az egyik tanárnak nyilvános felolvasása következett. Ez alkalommal Ménégosz tanár tartotta a felolvasást: „A bibliának a csodákról való tanításáról.“ De minthogy a felolvasásból nagyon hosszúságú érdekes vita fejlődött, e tárgyat fontosságáért jövő levelemre hagyom.

A patristica tanára Massebian, a ki sok hasznos munkája által lett ismeretessé, melyeket az egyházi atyákról írt, egészségi okból visszavonulván állásáról, közelebbről a közoktatásügyi minister megtette kinevezését és pedig a szélső orthodoxoknak nem nagy öröme. Ugyanis, a kit kinevezett, Albert Revillenek, a College de France tanárának fia, Jean Reville. Akár mint tudóst, akár mint embert nézve, a minister jobb választást nem tehetett volna. Jean Reville több évig szerkesztője volt a „Revue des religions“-nak, s azonkívül az „Ecole des hautes etudes“-ben is tanít. Kiténő választás, de valószínűleg az orthodoxok nincsenek megelégedve, mert már a névtől félnek. A theol. facultáson háromféle tanár van, *rendes tanárok*, kiket a consistorium választ és a köztársasági elnök erősít meg; *felolvasó tanárok*, kiket az egyház ajánlása nélkül egyenesen a minister nevez ki; s *magántanárok*, kiket a facultás tanácsa ilyenekül elfogad.

Jean Reville a második osztályuk közé tartozik s így az ő kinevezése csak is a közokt. ügyi ministertől függött. Egyébiránt meg kell jegyeznem, hogy az orthodoxok nagy része, azok kiket a béke szelleme vezet, semmi ellenvetést nem tesznek a kinevezésnek. Bárcsak többségben lennének az ilyenek az Egyh. Tanácsnak legközelebről megejtendő részleges megújításánál is.

CHARRAUD D.

Gyöngymondatok.

(Ujkori írótól.)

Ellenség.

A kinek ellenségei vannak, vigyázatra tanítják s ismertebbé teszik. Sokan ellenség nélkül homályban maradtak volna. Sőt az ellenséggel szemben az ember őrizkedik az indulatoktól önmagában, melyek a külellenségnél gonoszabb belellenségei; és ez annyi, mintha amazok őriznék őt ezektől. És így az ellenség hasznos is, azaz, a kisebb rossz megvédi őt a nagyobbtól. *Petrárka.*

Elleneink kényszerítnek magunkra figyelni, s ezen uton ismerhetünk leginkább tévedéseinkre. Barátaink csak elaltatnak, csalfa önbizalomra szoktatnak, — a mi hiúságra s tudatlanságra viszen. *Malebranche.*

Hidegen nézi sokszor az alattvaló, hogy közeledik az ellenség határához; mert tudja, hogy bármelyik győzzön, az ő sorsa rabszolgaság. *Zachariü.*

Ellentét.

Nincs oly ellentét, bármily idegen legyen is, mely az emberek lelkében és magaviseletében meg ne legyen. *Guizot.*

Az ég tisztasága csak azért hat meg, mert néha láttuk azon a zivatar nyomait. *Sand György.*

Ellenzék.

Tartozzatok az ellenzékhez, nem bánom, sőt rosszaljátok is a kormány eljárását; de csak ildomosan és folyvást e jelszóval: Éljen a király! *Hugó Victor.*

Ha a közakarát folyamában felmerülnek: klubok, kásztok, kortesek, ellentársulati részletes akaratok — és ha ezek kikerülhetetlenek, azokat jobb megszaporitani, mert így erejük egymással szemben megtörik, s a közakarát jó irányba felettök győzelmesen kitűnik. *Rousseau.*

Gyűjtötte: KISS MIHÁLY.